

Försvarsdepartementet

LRFs yttrande över betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

LRF har fått möjlighet att yttra sig över ovanstående utredning och lämnar här våra synpunkter. LRF är en partipolitiskt obunden intresse- och företagarorganisation för jord- och skogsbrukare samt delar av förädlingsindustrin. LRF verkar för utveckling av företag och företagare med jord, skog, trädgård och landsbygdens miljö som bas, så att de kan förverkliga sina ambitioner om tillväxt, lönsamhet och attraktionskraft. LRF är en medlemsstyrd organisation byggd på demokrati och samlar 120 000 medlemmar, där varannan medlem är företagare. Tillsammans står vi för fyra procent av Sveriges BNP.

Sammanfattning

LRF noterar att utredningen lyfter lantbrukets viktiga roll för Sveriges beredskap. Förslagen i utredningen innebär att den personal som idag arbetar inom primärproduktionen ska kunna fortsätta sitt arbete även vid höjd beredskap, istället för att placeras i andra totalförsvarsviktiga verksamheter. Utredningen pekar på att arbetskraftsförsörjningen redan idag är en utmaning för lantbruket, särskilt inom djurhållning och säsonsberoende verksamheter som grönsaksodling. Det är mycket bra att utredningen föreslår att den viktiga personal som idag jobbar i lantbruket ska få fortsätta göra det, även i tider av kris eller krig. Det är en grundbult för att livsmedelsproduktionen ska kunna fortsätta fungera.

LRF ser det som bekymmersamt att utredningen menar att, för att säkra primärproduktionens arbetskraftsförsörjning vid höjd beredskap, ska naturbrukselever, frivilligorganisationer och arbetslösa efter en kortare utbildning kunna stötta lantbruksföretagen vid behov. Idag finns det inga som helst marginaler i kompetensförsörjningen inom primärproduktionen, exempelvis är lantbruksbranschen beroende av utländsk arbetskraft.

LRF har tagit fram positioner för det egna beredskapsarbetet, som är följande:

- Att lantbruk är samhällsviktig verksamhet, och vi behöver säkerställa att vi kan fortsätta producera mat under kris och krig.
- Att återuppbyggnaden av det civila försvaret ska finansieras och ansvaras för av staten. Företag ska inte förväntas finansiera beredskapsåtgärder som inte är gynnsamma vid normala förhållanden.

- Att beredskapsåtgärder inte ska leda till ökad administration och regelbörda för enskilda företag.
- Att beredskapsåtgärder inte ska påverka marknaden i allt för stor grad.

LRF välkomnar utredningens förslag men efterlyser fler konkreta åtgärder för att långsiktigt säkra arbetskraften i lantbruket och därmed Sveriges livsmedelsförsörjning. Lönsamma och konkurrenskraftiga företag i fredstid är en förutsättning för en god försörjning i krigstid.

Utredningens förslag

Personalförsörjningen till lantbruk

Allt färre lantbrukare försörjer allt fler svenskar med livsmedel. Utredningen bedömer att ”elever vid naturbruksgymnasier som anvisas med allmän tjänsteplikt kan utgöra en möjlig förstärkningsresurs”. Detta är dock enligt underlaget en begränsad resurs, eftersom det inte finns så många naturbruksutbildningar i landet. Det behöver i så fall planeras i fredstid, så att totalförsvarspliktiga elever vid behov snabbt kan anvisas till lämpliga verksamheter. ”Jordbruket är säsongsberoende och förstärkningsresurser kan därför behöva sättas in relativt snabbt.” (sid. 434.) LRF uppskattar att utredningen pekar på att lantbruket är säsongsberoende och att resurser kan behövas sättas in snabbt. Naturbrukselever är redan idag en viktig del av kompetensförsörjningen, och att i så hög utsträckning som utredningen föreslår förlita sig på naturbrukselever även i tider av kris eller krig vore därför en mycket riskfylld strategi.

Lantbruket är mycket mer tekniskt avancerat än vad gemene man har en uppfattning om. Det ställer därför krav på den arbetskraft som kan gå in i ett lantbruksföretag. Utredningen pekar på den frivilliga försvarsorganisationen Svenska Blå Stjärnans medlemmar som möjlig personalförstärkning. Deras nuvarande medlemmar har grundläggande utbildning i djurskötsel, i nutid främst för att bistå med hjälp vid stora smittoutbrott. Utbildningarna ger inte kunskap för att självständigt sköta djurbesättningar, där kunskaper inom IT och maskinkörning är en förutsättning. Inte heller omfattar utbildningen växtodling. Det bör utredas om Svenska Blå Stjärnan bör få ett utökat uppdrag i att utbilda och öva människor för att säkerställa personalförsörjning vid händelse av kris eller krig.

Om Arbetsförmedlingen anvisar personal till ett företag ska företagen ge personen ekonomisk ersättning för sitt arbete. Om personen i fråga är civilpliktig på ett annat företag än sin ordinarie arbetsplats ersätts vederbörande av offentliga medel. Vid händelse av allvarlig kris eller krig kan situationer uppstå där mer personal behövs för manuellt arbete än vid normala förhållanden t.ex. att det behövs mer personal för att säkerställa en god djurhälsa. Den extra personalen som behövs för att hålla igång livsmedelsproduktionen kan behöva ersättas av offentliga medel, om det inte ryms inom företagets ekonomiska ramar.

Undanta lantbrukspersonal

LRF tillstyrker utredningens förslag om att i vissa verksamheter behöver tillgången till viss specifik kompetens vid höjd beredskap säkerställas (17.2.3). Det skulle kunna innebära att ”jordbruk och viss livsmedelsproduktion gör utredningen exempelvis bedömningen att en viktig åtgärd för att kunna säkerställa personalbehovet vid höjd beredskap är att viss personal kan fortsätta att arbeta i verksamheten vid höjd beredskap, och inte reserveras för det militära försvaret eller annan totalförsvarsviktig civil verksamhet” (sid. 350). Detta eftersom det inte är riskfritt att byta personal inom livsmedelsproduktion, dels för att varje lantbruksföretag har sina olika förutsättningar (baserat på geografiska förutsättningar) och för att måna om djurhälsan. LRF understryker även att det behöver vara *lantbruksföretagaren, i dialog med sin personal, som avgör om anställda i företaget ändå ska vara tillgängliga för Försvarsmakten eller annan totalförsvarsviktig verksamhet*. Detta för att inte försvåra personalförsörjningen till primärproduktionen i fredstid.

LRF önskar påpeka att lantbrukare och dess personal som i dagsläget är krigsplacerad inom totalförsvaret behöver undantas från repetitionsövningar och andra totalförsvarsutbildningar vid företagskritiska perioder, såsom vårbruk och skörd. Detta för att företagen behöver säkra sina företags överlevnad, vilket både direkt och långsiktigt handlar om att säkra Sveriges livsmedelsförsörjning. All kompetens som finns är då upptagen med den säsongsbundna aktiviteten och en vikarie är inte möjlig att tillgå.

Totalförsvarsviktig verksamhet

LRF saknar en definition av vad som är att totalförsvarsviktig civil verksamhet, eftersom det inte är samma sak som samhällsviktig verksamhet. En sådan definition bör tas fram snarast. Vi noterar att lantbruk och trädgård samt efterföljande led inte har pekats ut som totalförsvarsviktig civil verksamhet. Våra medlemmar – livsmedelsproducenter – kan inte beredskapsregistrera sin personal då ingen myndighet har pekat ut verksamheten (varken enskilda företag, delbranscher eller livsmedelskedjan i sin helhet) som totalförsvarsviktig. MSB definierar primärproduktion och övriga delar av livsmedelsförsörjningen som viktig samhällsfunktion¹. LRF stödjer Svenskt Näringslivs förslag att tydliga förutsättningar och kriterier tas fram som tillämpas på samma sätt av samtliga sektorer.

Myndigheternas samordning

LRF föredrar alternativ B med en samordnande funktion (26.4.3) mellan myndigheter. Det ökar samordningen mellan olika myndigheter och fler perspektiv tillförs, än om en enskild myndighet har hand om personalförsörjningen.

¹ MSB, *Lista med viktiga samhällsfunktioner*, reviderad oktober 2023.

Nästa steg

Utredningen pekar på vissa områden som behöver utredas vidare för att bedöma behovet av civilplikt. LRF ser ett starkt behov av att utreda personalförsörjningen av livsmedelskedjan specifikt, för att kunna landa i konkreta förslag hur personalförsörjningen ska kunna säkerställas. En sådan utredning bör även utreda och bedöma behovet av att civilplikt för vissa yrken eller nyckeltjänster inom livsmedelskedjan samt om behov och förutsättningar bedöms finnas och föreslå hur ett system med civilplikt bör utformas och införas. Detta för att säkerställa att livsmedelsproduktionen fungerar så bra som möjligt vid händelse av kris eller krig. Med livsmedelskedjan menar vi här primärproduktion av livsmedel, förädling (exempelvis slakt och mejeri) och distribution (handel och transport). En fungerande livsmedelsförsörjning är essentiell för totalförsvaret och det finns risk för överlappande behov av samma personal mellan livsmedelskedjan och andra delar av civilförsvaret. Idag omfattas inte livsmedelsproduktionen av civilplikt (bortsett från veterinärverksamhet). Lämplig utredare för detta kan vara Jordbruksverket och Livsmedelverket.

LRF önskar även hänvisa till sitt remissyttrande på utredningen *Reglering av veterinärpersonal med mera vid höjd beredskap* (Dnr LI2024/01748).

LRF ser fram emot ett fortsatt nära samarbete i dessa viktiga beredskapsfrågor med ansvariga myndigheter.

Ulrika Dennerborg
Enhetschef
Lantbrukarnas Riksförbund

Wictoria Bondesson
Gruppchef
Lantbrukarnas Riksförbund